ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра спортивного туризму

Лекція № 2:

ОРГАНІЗАЦІЯ ВІДПОЧИНКУ ВІД НАЙДРЕВНІШИХ ЧАСІВ ДО СЬОГОДЕННЯ

з дисципліни
“Організація анімаційної діяльності”
для студентів ІІ курсу

спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»

Розробники:
доцент, кандидат географічних наук Скабара Р.М.,
старший викладач Тимошенко Л.О.

“З А Т В Е Р Д Ж Е Н О”
на засіданні кафедри
спортивного туризму
“16" вересня 2024 р.
протокол № 2

Завідувач кафедри спортивного туризму_____доц. Скабара Р.М.

ЛЬВІВ 2024

План

1. Розваги давніх греків
2. Організація дозвілля у давніх римлян
3. Проведення дозвілля у Середньовіччі
4. Туристична анімація сьогодні

Література

1. Байлик С. І., Кравець О. М. Організація анімаційних послуг в туризмі: нав. посіб. Харків: ХНАМГ, 2008. – 197 с.
2. Кравець О. М. Організація анімаційних послуг в туризмі: навч. посібник / О. М. Кравець С. І. Байлик; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова 2017. – 335 с.
3. Педагогіка туризму. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. /За ред. проф. Федорченка В.К., проф. Фоменка Н.А., доц. Скрипник М.І., доц. Цехмістрової Г.С. / – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 296 с.
4. Петрова І.О. Дозвілля в зарубіжних країнах: Підручник. – К.: Кондор, 2005. – 408 с.

Організація дозвілля у давні часи. Передумови виникнення туристської анімації

Туранімація – це новий напрямок в туризмі, який проте, в тій чи іншій формі існував і раніше, але мав інші назви і способи представлення. Вже у стародавні часи в гостинні двори та інші засоби для розміщення і харчування мандрівників запрошували гостей різноманітними розважальними заходами і спортивними змаганнями.

Розваги давніх греків. В Стародавній Греції виникали таверни, гостинні двори, катагогії (готелі), які поступово перетворювалися на

важливий елемент соціального і релігійного життя. Вже у ті далекі часи господарі гостинних дворів і таверн піклувалися про дозвілля своїх гостей. Для розважання їх вони запрошували музикантів, танцюристів і акробатів, влаштовували різноманітні змагання, а також бої тварин і птахів: котів, собак, півнів, перепелів. Поширеною була гра коттаб, зміст якої полягав у тому, щоб потрапити вином з келиха у ціль. Подобалась стародавнім грекам гра у кості і спортивні турніри. Недарма саме там започаткували перші великі спортивні змагання – Олімпійські ігри.

Ймовірно, **спортивний туризм виник саме в Давній Греції**. Олімпійські ігри проходили раз на чотири роки і починались з першого новолуння після літнього сонцестояння. Про початок Олімпійських ігор греків повідомляли спеціальні посли - феори, котрих розсилали по всіх грецьких полісах, досягаючи найвіддаленіших, розташованих в Північній Африці і на узбережжях Чорного і Азовського морів. Феори на час проведення Ігор проголошували священий мир.

Усіх, хто приїжджав в Олімпію, визнавали гостями Зевса. Серед них були і почесні гості, в першу чергу, це депутати міст, що уклали угоди гостинності з елідською державою, по-друге, феори. Як правило, їх розміщували і харчували за рахунок сторони-організатора, у даному випадку - Еліди.

Туристів було дуже багато. Стадіон вміщував до 40 тисяч глядачів, причому це були лише чоловіки. Заміжні жінки не допускалися власне на змагання під страхом смертної кари. Але на Ігри дуже часто приїжджали родинами. Одні приходили пішки, як у свій час Сократ: від Афін до Олімпії можна було дійти за п’ять - шість днів; заможні люди, як правило, приїжджали в екіпажах, привозячи з собою намети, в яких і жили впродовж всієї Олімпіади. Багато відвідувачів пливли морем до витоку річки Алфея, а пізніше піднімалися вверх по річці до самої Олімпії.

Під час Олімпіади влаштовували ярмарок. Спеціально з цієї нагоди будували торгові ряди. Туристи могли оглядати давні храми, за певну плату

могли послухати гіда, що розповідав легенди. Великою популярністю користувався зал Ехо, стіни якого сім разів повторювали те, що сказав турист. Перед головним вівтарем майже завжди юрбились люди, щоб побачити жертвопринесення чи понаблюдати за процесією жерців (як у наш час за зміною варти).

На Олімпіаді на власні очі можна було побачити багатьох відомих людей. Це були і прославлені полководці, наприклад, Фемістокл, який відзначився під час греко-персидських війн. Філософи: Анаксагор, Сократ, Діоген - збирали навколо себе юрби людей, проповідуючи чи шокуючи своєю поведінкою. За переказами деякі з них, Піфагор і Платон, перемагали на Олімпіаді.

Виступали тут і відомі оратори: Демосфен, Горгій, Лісій. Можна було послухати поетів: Піндара, Симоніда. Часто рапсоди виконували відривки з поем Гомера, Гесіода, Емпедокла. Частини зі своєї Історії зачитував тут Геродот. Художники влаштовували вернісажі під відкритим небом.

Усі іноземці, тобто не мешканці Еліди, повинні були платити спеціальний податок. І окрім цього, кожен турист-паломник приносив яку-небудь жертву. Олімпіада тривала п’ять днів. Власне спортивним змаганням були присвячені другий, третій і четвертий день. Окрім Олімпійських, були і інші ігри, що мали загальногрецький характер:

- Істмійські, що проходили на Корінфському перешийку, як і сучасні Ігри доброї волі, раз на два роки;
- Немейські, що проходили в Немейській долині Арголіди, поблизу храму Зевса, також раз на два роки;
- Піфійські, що, як і Олімпійські, проходили раз на чотири роки в Крісі (Фокіда).

Олімпіонікам - переможцям на Олімпійських іграх - при житті на батьківщині ставили пам’ятники. Вони ставали національними героями, хоча не завжди багатими людьми. Переможця нагороджували пальмовою гілкою, а друзі і родина осипали його квітами. І якщо спочатку, в восьмому - сьомому

століттях до н.е. переможцям давали дорогоцінні речі і дорогі тканини, то пізніше їм на голову вдягали вінок з тернового дерева, котре росло перед храмом Зевса, і за легендою було посаджене Гераклом. У цих вінках і з пальмовими гілками вони разом з жерцями проходили повз натовп. Ігри завершувались піром, куди часто запрошували і гостей.

Постійними гостями давньогрецьких таверн були чоловіки, та жінкам дозволяли розважати їх піснями і танцями. З цією метою давньогрецькі жінки, яких називали гетерами, чи супутницями, отримували спеціальну освіту: їх навчали грати на музичних інструментах і вести цікаву розмову для того щоб розважати чоловіків, які їли і пили. Зазвичай гетерами ставали красиві дівчата з нижчих прошарків корінного населення чи іноземки.

Давні греки приділяли організації дозвілля велику увагу. Особливо ретельно вони готували традиційні свята і змагання, на які приїжджали люди з усієї Греції і її колоній. Їх усіх потрібно було поселити, розмістити, докладно продумати і підготувати програму таких заходів.

Прикладом організації розважальних заходів можуть бути Олімпійські ігри. В Олімпію прибували відомі спортсмени з усієї Греції, де впродовж місяця вони мали тренуватися і готуватися до змагань. Для цього були збудовані стадіони, гімнасії (майданчик для бігу і метання), палестри (місця для підготовки до стрибків і боротьби). Вже тоді поставало питання про розміщення і харчування не лише спортсменів, а й глядачів, тому поряд зі спортивними спорудами і церквами будували леонідайони (готелі для почесних гостей). Змагання проводили у чіткій послідовності, за графіком, вони були добре організованими і продуманими.

В давніх греків було багато традиційних свят. Найбільш крупні афінські свята були традиційними, добре організованими і тривали впродовж кількох днів. Свята включали і раніше заплановані, добре організовані кільтові ритуали, церемонії, і урочисті марші, і хорові, музичні, гімнастичні та інші змагання з присудженням нагород їх переможцям, а також нерегламентоване

народне гуляння, коли кожному давали можливість розважати себе так, як він хотів.

Не менш популярними і багатолюдними в Давній Греції були театральні вистави, які влаштовували на честь бога виноробства Діоніса. На їх організацію афіняни не шкодували грошей, вважаючи це справою державного престижу. Щорічно до цього свята поета писали пісні, котрі потім виконували танцюристи і хор. За кращий виступ давали призи. Спочатку виконавці виступали на ринкових площах, пізніше – спеціально для цього збудували відкритий театр на схилі Акрополя, неподалік від храму Діоніса. Далі театри на велику кількість місць (навіть за сучасними уявленнями) стали будувати по всій території Греції.

Головним на давньогрецьких святах на честь бога виноробства Діоніса було пригощання вином. Весілля супроводжувалося розважальними програмами для учасників і глядачів. З'являлись ряжені – весела свита Діоніса (сатири, вакханки, яких демонстрували переодягнені хлопці), веселий бог пастухів Пан з розкуйовдженим волоссям і козлиними ногами. Під звуки флейт люди танцювали і співали.

Кульмінацією свята були драматичні змагання, до яких в Афінах ретельно готувалися. Вони тривали від сходу до заходу сонця. Головною місією організації таких свят було відволікання учасників від звичайного, повсякденного життя, наповнення їх сердець святковим, радісним настроєм.

Організація дозвілля у давніх римлян

Не меншу увагу організації розваг і будівництву спеціальних відпочинково-розважальних закладів приділяли і в Давньому Римі, але там до цієї справи був власний підхід. Римська імперія мала гігантські розміри, тому великій кількості чиновників, урядовців, воїнів, купців доводилось багато подорожувати по справах. У результаті цього для їх розміщення стала складатися достатньо розгалужена мережа гостинних дворів, мансіонів (готелів) і таверн. Звідси ж беруть свій початок і популярні на сьогоднішній день національні парки і сади.

Своєрідними культурно-відпочинковими центрами в Давньому Римі були лазні (терми), котрі в епоху імперії будували у вигляді гігантських споруд з розкішним внутрішнім вбранням, інтер'єром. Знайдені руїни такихлазень свідчать про те, що це були величезні споруди зі складною системою підігріву і постачання води. Тисячі римлян проводили там свій власний час: перед купанням на майданчиках для спортивних вправ грали в м’яч, змагались у бігу, боротьбі, у піднятті ваги, пізніше милися і плавали у басейнах. Терми були призначені не лише для купання і спортивних тренувань, в них також були бібліотеки і зали для занять. Тут можна було зустрітися з друзями, взнати останні новини, зробити зачіску і смачно поїсти.

Подобались давнім римлянам перегони на конях, які влаштовували у так званому цирку, і криваві гладіаторські бої. Для них будували спеціальні споруди – амфітеатри. „Хліба і видовищ!” – це була особлива політика давньоримських правителів, що супроводжувалася безплатним роздаванням продовольства і демонстрацією різноманітних вистав, видовищ.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що уже у Давньому світі приділяли значну увагу організації дозвілля. Очевидно, і тоді були люди, котрі управляли цим процесом, бо хтось мав продумувати сценарії таких заходів, слідкувати за розміщенням гостей. Відомо, наприклад, про існування спеціальних гладіаторських шкіл, тобто до проведення усіх цих видовищних заходів прискіпливо готувалися.

Проведення дозвілля у Середньовіччі

У Середньовіччі були своєрідні організатори відпочинку і артисти. Ці люди завдяки церковній пропаганді викликали у всіх одночасно і страх, і радість. Церква дозволяла християнам дивитися театральні вистави лише з біблейськими сюжетами. Вуличних співаків і артистів, що влаштовували вистави на інші теми, церква проклинала, обіцяючи їм вічні муки на тому світі. Велике несприйняття церквою вуличних співаків і артистів можна пояснити переконанням, що ці люди, що перевтілюються, подібні до диявола.

Не дивлячись на усі заборони, трубадури, жонглери, клоуни та інші бродячі артисти користувалися у ці часи великою популярністю. Життя середньовічної людини, заточеної у неприступних замках, не часто залишали власний дім, була досить одноманітною, тому поява бродячих артистів завжди для них була святом.

Найбільш привілейованими серед артистів того часу були трубадури – поети, що виконували власні вірші під музичний акомпанемент. Пісні, створені трубадурами, виконували і бродячі співаки, які, як правило, для залучення уваги глядачів чергували виконання пісень з жонглюванням і фокусами, за що їх і наливали жонглерами. Великою популярністю користувалися і циркові номери з участю тренованих тварин: собак, котів і особливо мавп, яких вважали відображенням людини. Не менш популярними серед бродячих артистів були і шути, клоуни і міми, котрі висміювали всі можливі вади людини і непристойні вчинки.

Середньовічні багатії захоплювалися полюванням і перегонами на конях, до яких дітей привчали з 10-12 років. Для більш успішного засвоєння знань писали спеціальні методичні рекомендації: з полювання на зайця, оленя, кабана, по сигналах мисливського ріжка, висліджуванню і розділуванню дичини, а також по догляду за гончими собаками.

Модним захопленням у той час була в карти, на яких до наших днів збереглися зображення дам і рицарів у середньовічних костюмах. Окрім гри у карти, поширеною серед знаті була гра в шахи. Прості люди бавилися у гру в кості. Не дивлячись на багато обмежень, у жорстоке Середньовіччя влаштовували шумні святкування, змагання і звичайно знамениті рицарські турніри – військові змагання, що відбувалися на спеціально об лаштованій арені, оточеній місцями для глядачів.

Місце для проведення турнірів вибиралося найбільш людне, частіше за все біля великих міст, щоб можна було залучити велику кількість глядачів. Брали участь у змаганнях інколи цілі загони рицарів і зброєносців. Зазвичай турніри призначали при дуже урочистій нагоді. На такі змагання приїжджало

дуже багато людей (учасники змагань, почесні гості і знатні дами, артисти, поети і прості глядачі).

Рицарські турніри були своєрідним тренуванням перед справжніми битвами, тому на них дозволяли використовувати лише списи з заокругленими наконечниками і затуплені мечі, щоб їх удари не були небезпечними для життя. Не можна було наносити удари в обличчя противника, по його сідлу, по коню, а також нападати з-за спини. Не дивлячись на такі перестороги, нещасні випадки все-таки траплялися. Бували і летальні випадки, хоча такі турніри проводили за детально розробленими інструкціями, що строго визначали критерії відбору учасників і правила їх поведінки.

Допуск до участі в турнірі давали герольди, які прискіпливо перевіряли походження і заслуги учасників. Герольди відпрацьовували програму святкування і не менше місяця до початку турніру знайомили з програмою потенційних учасників і гостей. По суті герольди були своєрідними менеджерами на подібних змаганнях, бо займались їх організацією і контролювали дотримання правил і регламенту учасниками.

Турнір тривав кілька днів, впродовж яких розігрували різні стандартні ситуації бою (атака бастіону, взяття приступом валу, захист моста через ріку). За умовами турніру переможці могли брати суперників у полон, забирати їх коней і зброю, отримувати викуп. Пізніше улюбленим змаганням став рицарський поєдинок один на один, коли два суперники у повному озброєнні старалися звалити один одного з коня, використовуючи спис і щит.

Нагороджували переможця за перемогу золотом, дорогоцінним камінням чи бойовим конем з повними лаштунками. Хвилюючим моментом на турнірі був вибір переможцем дами серця. Після цього розпочиналось грандіозне святкування, де виступали артисти і поети.

Таким чином в суворе Середньовіччя дозвілля було продумане і організоване Видовища і розваги у великих містах допомагали

організовувати торгові, ремісничі і релігійні гільдії. Значні кошти витрачали на театральні вистави, містерії, храмові свята.

З розвитком торгівлі і ремесел у Середньовіччі відбувались помітні зміни у способі життя міщан, вони зачепили і культуру розваг - поступово від потішної вона перетворюється на карнавальну. Досить часто відбувались публічні страти, котрі представляли з себе і судову процесію, і у той же час яскраве видовище. Народу подобались професійні свята, яких було немало у середньовічних містах, де розквітло різне ремесло. На них сходились великі натовпи мешканців інших міст і сіл. Великою популярністю користувалися турніри рицарів. Міщан також приваблювали також театралізовані вистави, у тому числі виступи бродячих артистів, жонглерів, дресирувальників, канатоходців, акробатів і ляльководів. Останніх недолюблювала церква, яка вбачала в лялькових виставах своєрідні танці сатани.

У західноєвропейських містах складаються **карнавальні традиції.** Перші згадки про карнавали і фестивалі у різних містах Західної Європи: передовсім в Італії, у Франції, а пізніше в містах Німеччини - в Нюрнберзі і Кьольні - припадають на дев’яте-десяте століття. Власне слово карнавал походить від італійського карне валє, що означає прощавай м’ясо. Історично це були свята шлунку. Таким був тиждень перед сорокаденним постом перед Паскою, коли ще можна було їсти м’ясо, пити вино, веселитися. Маскарадні костюми дозволяли людям стати невпізнаваними і брати активну участь у розвагах. Карнавали організовували також у дні святого Стефана (26 грудня), Івана-Євангеліста (27 грудня), 28 грудня, в перший день нового року, на Богоявлення (6 січня).

Організаторами карнавалів зазвичай були купецькі корпорації. Наприклад, організатором карнавалу у Нюрнберзі була корпорація мясників, а у Франції - об’єднання виноробів. Головна частина будь-якого карнавалу - урочиста хода головними вулицями міста. Розквіт таких свят припав на чотирнадцяте-п’ятнадцяте століття.

Традиції проведення карнавалів збереглися до наших днів. Так, наприклад, карнавал у Венеції чи бразильський карнавал, що існує з 1641 р., і зараз приваблюють багато гостей і туристів. У наш час з'являються і нові яскраві видовища. Вже більше ста років міщани в певний день закидують один одного і гостей апельсинами в італійському містечку Іврея, що неподалік Турину. Не так давно виникла традиція помідорних боїв - з 1944 р. вони проводяться на вулицях невеличкого містечка Букол неподалік іспанської Валенсії (Томатіна). Міські свята і карнавали сприяли розвитку системи гостинності у середньовічних містах.

Такі міста в Західній Європі, як Флоренція, Венеція, Мілан, Рим, Неаполь, Париж і Антверпен, найбільші міста Іспанії і Англії сміливо можна вважати центрами культури у Середньовіччі.

Туристична анімація сьогодні

Хоч і простежується історія зв'язку розваг і гостинності через століття від найдавніших часів до наших днів, все ж передумовами виникнення туристичної анімації у її сучасному розумінні є негативні наслідки індустріалізації та урбанізації.

Наслідком швидкого технологічного розвитку (індустріалізації) є такі фактори, як повсюдне технічне оточення і екологічне забруднення, монотонність праці, фізична і психічна втомлюваність, відсутність часу і сил на творчіть і улюблену справу (хобі).

Урбанізація також створила негативні наслідки: підвищену щільність міського населення, збільшення життєвих навантажень, втома від множинності випадкових, поверхових, анонімних міжлюдських контактів у міському середовищі.

Реакцією на ці негативні наслідки є бажання виїхати за межі міста на чисту природу, доторкнутися до духовних цінностей (історія, культура, мистецтво), урізноманітнити життєві враження, подолати фізичну і психологічну втому, пізнати нове, нових людей, знайти і проявити себе у спілкуванні з ними, побути серед своїх близьких і знайомих в лбставинах

відпочинку і розваг. І як наслідок цього – підвищений попит на такі туристичні послуги, як різні види спортивно-самодіяльного туризму, хобі-тури, екологічні природоорієнтовані тури, екскурсійно-розважальні маршрути, спортивно-розважальні і лікувально-відновлювальні послуги.

Таким чином, зміна темпу, стилю життя сучасної людини, характеру його трудової діяльності у зв'язку з індустріалізацією і урбанізацією призвела до зміни його потреб у відпочинку і відровідно до змін змісту туристичного продукту. Тепер крім розміщення і харчування він став включати і інші елементи, спрямовані на задоволення потреб у розвагах, веселому проведенні вільного часу, в емоційному розвантаженні. В обігу туристичної діяльності і термінології готельного обслуговування виникло поняття **туристична анімація – вид діяльності, спрямованої на задоволення анімаційних потреб туриста**.

Прості форми анімації завжди були органічною частиною туристичної діяльності і туристичного продукту, але масовим, індустріальним явищем туранімація стає в 1970-і роки у результаті збільшення споживчого попиту на різноманітні турпродукти і послуги у різних країнах, а також у результаті відгуку турпідприємств на такі запити.

Техніко-технологічний процес дозволяв створити матеріально-технічне оснащення анімаційних програм. У ці роки більшість туристів не приваблювали тури і програми подорожей, що пропонували лише проживання, харчування і набір екскурсій. Виникла необхідність у розробці нової філософії рекреаційної діяльності в туркомплексах і готелях (від курортних до ділових і конгресових), у різноманітності форм і програм. Харчування як послуга, наприклад, отримало наступні види: дієтичне харчування, харчування з медичним контролем, приготування блюд з участю туриста, лікувальне харчування, дегустація блюд, вин, свята пива тощо.

У той же час масовим явищем стає самодіяльний спортивний туризм. Наприклад, у США потужного розвитку набули клубний відпочинок і відпочинок у національних парках серед непорушеної природи. Спортивні

танці, аеробіка, спортивні ігри, тренажери, масаж, сауни, лазні стали невід'ємною частиною готельних послуг.

Організація такого віпочинку пов'язана з формуванням і реалізацією таких програм розваг (анімаційних програм), які би відволікали туриста, відпочивальника від повсякденних життєвих проблем, проводили його емоційне розвантаження, були не лише засобом позбавлення від втоми, але й засобом нейтралізації негативних сторін повсякденного життя.